

Burgerparticipatie in de natuur: luisteren en doen

Ooit was natuurbeheer de exclusieve verantwoordelijkheid van ecologen en boswachters. Afgelopen decennia kregen zij gezelschap van communicatieprofessionals. Zij hielpen de natuurorganisaties op weg met de vermaatschappelijking van de natuur. En niet zonder gevolgen, want steeds vaker eisen burgers en belanghebbenden nu hun positie op.

foto Annick Diekmann

Willemijn Prast, verenigingsmanager Natuurmonumenten

> Het publieke debat over natuur is zeker de laatste jaren in volle hevigheid losgebarsten. In het vakblad van oktober stelde hoogleraar Noelle Aarts: 'een zinnig debat bestaat uit een zoektocht naar de gemeenschappelijke belangen op korte en lange termijn'. Die zoektocht is begonnen. Het is niet meer de vraag of, maar hoe de natuursector vormgeeft aan participatie.

Vereniging in de genen

Sinds 2014 experimenteert Natuurmonumenten met een nieuwe vorm van participatie: *communities*. We interviewen Willemijn Prast, sinds kort verenigingsmanager. Zij was van begin af aan betrokken bij de zoektocht om de organisatie meer deel van de samenleving te maken, meer

een beweging. "We waren als Natuurmonumenten een beetje een instituut geworden. Gewaardeerd om onze deskundigheid, maar afstandelijk. Natuurmonumenten hoort tussen de mensen te staan, we zijn niet voor niets een vereniging." Participatie is niet nieuw in de sector. In veel natuurgebieden zijn lokale vrijwilligers actief. Lang waren zij vooral 'de handen' van de beroepskrachten, maar ook vrijwilligers tonen zich steeds mondiger. Bij Natuurmonumenten zijn de leden al veel langer betrokken bij het beleid via commissies en de verenigingsraad. In 2013 en 2014 waren er voor het eerst twee grote achterbanraadplegingen. Willemijn Prast: "Het concept vereniging zit in onze genen. Maar de laatste jaren werd steeds duidelijker dat we ons opnieuw moeten

uitvinden. We hebben nieuwe woorden nodig, een vereniging 2.0. Daar is zowel binnen de werkorganisatie als binnen de vereniging steun voor"

Beroep op betrokkenheid

Bij de nieuwe beweging hoort het betrekken van publiek. "Het wordt steeds duidelijker hoe bedreigd de Nederlandse natuur is door wat buiten de natuurgebieden gebeurt. We dagen alle Nederlanders daarom uit mee te denken over de toekomst van natuur en landschap. De achterbanraadpleging van dit jaar ging over het landschap. Ruim 45.000 mensen vulden de enquête in, dat aantal alleen al laat zien hoe zeer het onderwerp leeft. Je ziet het ook in de discussies rond de Oostvaardersplassen: natuur roept veel emoties

op. Die kun je niet negeren. We moeten leren luisteren.”

Het kwartje viel het eerst bij Kardinge, een natuurgebied aan de rand van Groningen stad. De medewerkers constateerden een toenemend verschil in visie met omwonenden over inrichting en beheer. Prast: “Dan kan je achter je bureau blijven zitten, maar je kunt ook in gesprek gaan. Dat deden zij en dan blijkt dat mensen willen luisteren naar onze visie en ook zelf prima ideeën hebben. Door de dialoog aan te gaan, maar ook door samen de handen uit de mouwen te steken, krijgen mensen een nauwere relatie met het gebied. En vaak ook met onze vereniging, maar lidmaatschap van Natuurmonumenten is geen voorwaarde om mee te doen. Als het belang van het gebied maar voorop blijft staan.”

Communities als nieuwe vorm

Zo ontstond het idee voor *communities*: ‘een min of meer permanent netwerk van mensen met hart voor de natuur in en om een natuurgebied’. Prast: “Toen wij met de projectgroep dieper de organisatie in doken, ontdekten we veel al bestaande vormen. We hadden het alleen nooit onderzocht, laat

staan er een bewuste strategie op ontwikkeld. We hebben Van Hall Larenstein gevraagd onderzoek voor ons te doen. Dat bleek een gouden greep.” Onderzoekster José Meijer bevestigt dat: “... de samenwerking tussen werkveld, studenten en het lectoraat (bleek) erg waardevol ... De partijen brengen elk hun specifieke inzicht in praktijk en theorie mee en kunnen in hun rol als insider of juist als outsider tongen los maken.”

Naast theoretische onderbouwing, leverde het onderzoek ook een rijk overzicht op van alle bestaande vormen van participatie en hun eigenschappen. Prast toont grote vellen met teksttabelen en een poster met de belangrijkste conclusies. In een community werken medewerkers van Natuurmonumenten, burgers en betrokken organisaties samen. “Er zijn echter grote verschillen in aantal deelnemers, de mate van betrokkenheid en de continuïteit”, vertelt Prast. “Ook het doel kan verschillen: van alleen beheerwerk doen tot meedenken. Gezamenlijke noemer is echter steeds dat de deelnemers samen plannen maken en aan de slag gaan met de realisatie daarvan.”

Om toch enige ordening aan te brengen, werd besloten drie vormen te onderscheiden: de traditio-

nele vrijwilligersgroepen die vooral actief zijn in de uitvoering, burgerinitiatieven waarin mensen zelf het voortouw nemen om iets te realiseren en als tussenvorm: *communities*. Volgens José Meijer is een *community* vooral een heel goede manier om je als organisatie ‘lokaal te verankeren’. Maar er is ook winst mee te halen op het gebied van draagvlak, kwaliteitsverbetering en zelfs financieel voordeel, bijvoorbeeld via *crowdfunding* voor nieuwe plannen.

Heldere afspraken

Het betrekken van mensen verloopt niet altijd probleemloos. Het kost tijd en vaardigheden en soms word je het niet eens. De onderzoekers van Van Hall Larenstein ontdekten elf succesfactoren en maakten een lange lijst met tips voor de boswachter. Te veel om hier allemaal op te sommen. Voorop staat dat de *community* nooit de klus van één boswachter mag zijn: het hele team inclusief de gebiedsmanager moet actief betrokken zijn. Ook duidelijkheid en management van de verwachtingen zijn belangrijk. Prast: “Spreek af aan het begin af wat wel en niet bespreekbaar is. En maak meteen duidelijk dat de gebiedsmanager uiteindelijk het laatste woord heeft als we het niet eens worden.”

Andere belangrijke zaken zijn: zorg voor een brede groep met verschillende invalshoeken, sta altijd open voor nieuwe mensen, geef hen vertrouwen, maak het niet te formeel en durf te stoppen als het niet werkt. Er zijn geen harde normen voor het aantal leden van een *community*, dat hangt af van de plek en de situatie. En nog een belangrijk leerpunt volgens Prast: “Beter om niet alleen te praten, maar ook samen de handen uit de mouwen te steken, zoals in Kardinge.” (zie kader)

Model met toekomst?

We zijn al weer twee jaar verder na het rapport van de onderzoekers. Natuurmonumenten heeft inmiddels 60 groepen die voldoen aan de definitie van een *community*. Wat is het vervolg? Willemijn Prast noemt twee zaken: ervaringen delen en de beweging verbinden aan het thema ‘Nederland mooier maken’. En dat betekent vooral: luisteren, in dialoog gaan en doen!<

Rien Kardol

Voor meer informatie: Onderzoeksrapport ‘Handreiking Werken met communities, Best practices bij Natuurmonumenten’. Lectoraat Duurzaam Landschapsbeheer: José Meijer en Derk Jan Stobbelaar. September 2017. Kenniscentrum Natuur en Leefomgeving, Van Hall Larenstein. <http://edepot.wur.nl/423878>

Een been in het gebied en een been in de samenleving

Reiner Hartog is boswachter in Kardinge bij Groningen. Hij vertelt hoe de gebiedsgroep tot stand kwam. “Het was een lang gekoesterde wens. Kardinge is een stadspark tussen twee wijken met 20.000 tot 30.000 potentiële gebruikers. Die hebben wensen waar wij niet altijd aan kunnen voldoen. Daarom zijn we in 2011 gestart met een groep van lokale ondernemers en omwonenden. In 2013 is dat de gebiedsgroep geworden met zo’n twintig vaste deelnemers. Ze komen een maal per jaar bijeen en kiezen dan enkele actiepunten. Wij helpen daar een plan van te maken, maar ze gaan er zelf mee aan de slag.”

Er zijn al mooie ideeën gerealiseerd, zoals een oefenparcours voor de 4 Mijl van Groningen, een plukbos en heel recent een broedeiland voor visdiefjes in het Kardingermeer, bedacht en uitgevoerd door twee bewoners uit het dorp Noorddijk. “Natuurmonumenten is de spin in het web, maar het is geen kwestie van *u vraagt wij draaien*.” Nog enkele gouden tips van de boswachter aan collega’s voor het oprichten van een *community*: zorg dat je met een been in het gebied staat en een been in de samenleving, zorg dat je de spelers goed kent, begin klein en neem er de tijd voor.

